

10 de gener de 1859: Naix Francesc Ferrer i Guàrdia, creador de l'Escola Moderna

Aquesta imatge pot estar sotmesa a copyright

Classe de l'Institut-Escola. Barcelona. 1932
Autor: Gabriel Casas i Galobardes
[ANC1-5-N-18361](#)

Descripció

Fotografia que mostra una classe de l'Institut Escola, en la qual els nens i nenes treballen en grup, sota la supervisió de dos mestres.

Interès del document

S'aprecien els canvis introduïts en la gestió de l'aula arran de la incorporació d'un nou model d'ensenyament que incorpora els avenços pedagògics més recents amb una ampla repercussió a Catalunya, on es van iniciar diversos moviments pedagògics que, tot i mantenir certes diferències metodològiques, compartien l'aplicació d'una metodologia activa que posava l'alumne com a centre del procés d'aprenentatge i

cercava la seva formació integral (tant física com intel·lectual), una organització en estructures més democràtiques i obertes en relació al medi, al qual s'obrien les aules. L'educació així, no es limitava ni a la memorització ni tampoc cercava l'erudició imposada, sinó que es fonamentava en la raó i en l'aplicació del mètode científic, alhora que es promovien les arts. En aquest sentit és paradigmàtic el cas de l'Institut Escola que, alhora que els alumnes feien les seves classes de ciències al camp o al laboratori i estudiaven diverses llengües estrangeres, aprenien música o dansa i també contribuïen a construir els coberts i la piscina que havien d'allotjar unes colònies o a conrear l'hort i a cuidar els animals de la granja.

El treball en grup i per projectes sota la supervisió d'uns mestres que guien l'aprenentatge, evidencia el nou rol del docent que deixa de banda el model del mestre transmissor d'un coneixement acumulat, per passar a ser guia i acompanyant de l'alumne en la construcció del seu propi coneixement. Es palesa també l'aplicació de la coeducació que va propiciar la incorporació de les dones en tant que subjectes socials i va propiciar la superació dels tradicionals rols de gènere.

La imatge mostra així, alguns dels valors que va representar el model de l'Escola Nova a Catalunya que, més enllà de la innovació educativa capdavantera que es va dur a terme, es relacionava amb el sorgiment d'un nou concepte de societat moderna per a la qual calia formar els joves.

Cal comentar que aquests moviments de renovació pedagògica que van ser, en alguns casos, model per a d'altres països i que van tenir molta transcendència des del punt de vista científic, no van ser aplicats de manera generalitzada per la manca, en un principi, de suport per part de les administracions, o bé per manca de pressupost, en les èpoques en que els governs havien apostat per un desenvolupament de l'educació (especialment, durant la Segona República). Tot i això però, la seva influència va anar calant en accions com la creació de biblioteques (sota els auspicis de la Mancomunitat), o la inauguració de noves escoles que es construïen tenint en compte els principis racionalistes i, especialment, en la incorporació dins de les escoles tradicionals d'alguns dels elements innovadors que aquells moviments havien desenvolupat, la qual cosa representava una llavor de canvi molt important.

Arribat el franquisme, es va aturar aquest procés i es va donar, de fet, una involució des del punt de vista pedagògic que va representar un parèntesi de gairebé quaranta anys. Només a finals d'aquesta etapa es va poder recuperar el testimoni del que aquells moviments havien representat i l'escola de Catalunya va poder tornar a ser capdavantera.

La consulta dels fons documentals de les escoles i els mestres relacionats amb els moviments de renovació pedagògica del primer terç del segle XX ens permet descobrir que molts dels projectes que es desenvolupen actualment a les nostres aules com a processos innovadors, ja s'havien assajat aleshores i, en alguns casos, ho havien fet de manera molt reeixida.

Francesc Ferrer i Guardia, és un dels representants fonamentals dels canvis originats en l'educació a Catalunya. Va ser el creador de l'Escola Moderna, l'any 1901, com un projecte pràctic de pedagogia llibertària i l'impulsor de la "Lliga internacional per a l'educació racional de la infància" en els estatuts de la qual es resumeixen els valors fonamentals dels seus plantejaments pedagògics.

Context

L'escola de casa nostra, a finals del segle XIX es caracteritzava per l'aplicació d'unes pràctiques pedagògiques autoritàries, basades en la transmissió d'un coneixement establert –no sempre actualitzat- i inqüestionable que calia memoritzar. La manca d'inversió pública en l'educació es palesava en un nombre insuficient d'escoles per cobrir les necessitats i per una baixa retribució dels docents que, a més, tenien una baixa consideració social.

Les escoles eren institucions fortament jerarquitzades i amb una organització rígida, que mantenia els nois i noies en aules separades, o fins i tot en escoles diferents, i que contribuïa així a transmetre i reforçar els rols socials i de gènere.

En aquest context, els moviments de renovació pedagògica iniciats a Catalunya al tombant del segle XX, van introduir una manera diferent d'entendre el procés educatiu i l'escola, com a conseqüència del nou concepte d'individu i de societat per al qual el model educatiu tradicional no podia ser útil, i van donar lloc a moltes iniciatives que s'han agrapat en el que podrien ser tres grans corrents:

1. *Confessional*. Representat per Andrés Manjó i les Escoles de l'Ave Maria, que pren la religiositat com a centre de la pedagogia i s'adreça a les classes més humils de la societat
2. *Laico-burgés*. Fundat per Francisco Giner de los Ríos i amb qui entroncaria l'Institut Escola de la Generalitat de Catalunya, institució que tenia com a principis bàsics:
 - La promoció de la curiositat com a base de tot el procés didàctic
 - Evitar allò que provoqui un interès artificial i inadequat en l'alumne
 - Aconseguir un ambient de treball basat en la motivació interna.

I defensava l'ensenyament actiu, la supressió dels exàmens finals per avaluació contínua, la realització de pràctiques de laboratori i l'estudi directe de la natura, la relació de l'escola amb el medi, les lectures recomanades, el foment de la curiositat i la motivació interna de l'alumne

3. *Obrer*. Representat per Francesc Ferrer i Guàrdia i l'Escola Moderna. Influenciat per la ideologia anarquista, Ferrer i Guàrdia va desenvolupar un model racionalista d'escola que defensava un ensenyament laic i racional, eliminat els exàmens, les qualificacions i els càstigs públics –molt freqüents en l'escola tradicional- i practicava la coeducació de sexes i classes socials, eliminant tot coneixement que no pogués ser demostrat mitjançant el mètode científic

D'aquests models, a Catalunya van arrelar amb més profunditat dos últims: El *Laico-burgés*, exemplificat per l'Institut Escola de la Generalitat de Catalunya, i l'*Obrer*, representat per Ferrer i Guàrdia.

El clima de preocupació per la renovació de l'escola i la promoció de la llengua i la cultura catalana que es va viure a Catalunya en el primer terç del segle XX es va concretar en la creació durant l'època de la Mancomunitat, d'escoles influenciades per la Renaixença catalana i l'Escola Nova i per l'eclosió d'un nombrós grup de pedagogs com Rosa Sensat, Joan Bardina, Alexandre Galí, Pau Vila, Joan Palau Vera, Manuel Ainaud, Pere Vergès, Artur Martorell i Jeroni Estrany.

Durant l'època de la dictadura franquista però, aquest procés es va interrompre sobtadament, es va produir una involució en les idees i les pràctiques escolars, de manera que només es van poder mantenir algunes iniciatives privades i aïllades.

A finals del franquisme, aquestes iniciatives van contribuir a la recuperació dels valors representats per aquells moviments i es va iniciar així el desenvolupament d'una escola pública de qualitat que ha pres com a seu el repte de la innovació pedagògica i la millora constant.

L'escola catalana actual és hereva i continuadora d'aquells moviments de renovació pedagògica, dels quals ha incorporat una actitud permanent de crítica i d'innovació per la millora de l'educació, amb l'objectiu de millorar la societat; actitud que es manté més viva que mai entre els docents de casa nostra i que és fonamental per bastir una societat pròspera i justa.

Qüestions:

- Elaboreu la [fitxa](#) d'observació i anàlisi del document.
- En què s'assembla i en què es diferencia l'aula de la imatge amb la vostra pròpia aula?
- Compareu aquestes imatges i argumenteu a quin model educatiu poden correspondre: [ANC1-42-N-5919](#), [ANC1-5-N-6054](#), [ANC1-585-N-8656](#), [ANC1-42-N-7707](#)

Per continuar indagant:

- [ANC1-57. Institut Escola](#)
- [ANC1-796. Escola Cardoner](#)
- [ANC1-937. Escola Talitha](#)
- [ANC1-147-Institut de Batxillerat Verdaguer](#)
-
- [ANC1-228. Mútua Escolar Blanquerna](#)
- [ANC1-1025. Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana \(CEPEPC\)](#)
- [ANC1-1029. Coordinació Escolar](#)
-
- [ANC1-1105. Marta Mata i Garriga](#)
- [ANC1-253. Alexandre Galí](#)
- [ANC1-1106. Àngels Garriga de Mata](#)
- [ANC1-847. Celestina Vigneaux Cibils](#)
- [ANC1-708. Jaume Font](#)
-
- [ANC1-42. Brangulí \(fotògrafs\)](#)
- [ANC1-5. Gabriel Casas i Galobardes](#)

Publicacions

- [Biblioteca Ferrer i Guàrdia](#)